

PERSEPSI BELIA TENTANG METODE DAN PENDEKATAN DAKWAH YANG DIGUNAKAN OLEH PENDAKWAH DI WILAYAH PERSEKUTUAN LABUAN

Oleh: *

Ahmad Tarmizi Abdul Rahman[•]

Saini Ag. Damit⁺

Ferlis Hj. Bahari[∞]

Issraq Hj. Ramli[@]

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan untuk meneliti persepsi belia tentang metode dan pendekatan dakwah yang digunakan oleh pendakwah di Wilayah Persekutuan Labuan. Secara khususnya, kajian ini dilaksanakan bertujuan untuk mengenal pasti metode dan pendekatan dakwah yang sering digunakan oleh pendakwah, menentukan hubungan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan serta mengenal pasti perbezaan metode dakwah dan orientasi keagamaan mengikut jantina dan status perkahwinan. Reka bentuk kajian yang digunakan ialah reka bentuk tinjauan. Seramai 268 orang yang berumur antara 15 tahun hingga 40 tahun dijadikan subjek kajian. Alat kajian yang digunakan merangkumi item-item bagi mengukur metode dan

* Artikel ini juga turut ditulis oleh Mohd. Azri Ibrahim, Mohammad Shaukhi Mohd. Radzi, Abd. Said Ambotang dan Md. Razali Saibin, para pensyarah daripada Universiti Malaysia Sabah.

• Ahmad Tarmizi Abdul Rahman, PhD, merupakan Profesor Madya dan juga Timbalan Dekan, Penyelidikan dan Inovasi, Pusat Penataran Ilmu & Bahasa, Universiti Malaysia Sabah.

+ Saini Ag. Damit, M.A., merupakan Profesor Madya dan juga Timbalan Dekan, Penyelidikan dan Inovasi, Pusat Penataran Ilmu & Bahasa, Universiti Malaysia Sabah.

∞ Ferlis Hj Bahari, M.A., merupakan pensyarah Psikologi, Sekolah Psikologi dan Kerja Sosial, Universiti Malaysia Sabah.

@ Issraq Hj. Ramli, merupakan pensyarah Bahasa Arab Pusat Penataran Ilmu & Bahasa, Universiti Malaysia Sabah.

Persepsi Belia Tentang Metode dan Pendekatan Dakwah Di W.P. Labuan *pendekatan dakwah dan Religious Orientation Scale (ROS) bagi mengukur orientasi dan penghayatan mengamalkan agama. Data yang diperolehi telah dianalisis menggunakan ujian statistik deskriptif yang merangkumi kekerapan, peratusan, min dan sisihan piawai. Sementara analisis statistik inferensi melibatkan korelasi Pearson dan ujian-t sampel bebas. Keputusan yang diperolehi menunjukkan terdapat hubungan positif yang signifikan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan. Sementara itu, hasil kajian mendapati tidak terdapat perbezaan metode dakwah dan orientasi keagamaan yang signifikan berdasarkan jantina dan status perkahwinan.*

ABSTRACT

This paper is aim to investigate Muslim youths' perception toward method and approach of 'dakwah' (missionary) that has been carried out by Muslim missionaries (pendakwah) in the federation of Labuan, Malaysia. The investigation are done in order to measure significant relationship between method of dakwah and religious orientation, and to identify differences between them based on gender and marital status. Observations are used in the research and about 268 participants between aged 15 and 40 have participated in it. Religious Orientation Scale (ROS) is introduced as a tool measured the orientation and appreciation in practising Islam. All gathered data is analysed by descriptive statistical test which includes the test of frequency, percentage, min and standard deviation. In term of inferencial analysis, the correlation test of Pearson and T-Test independent sample are also used in the research. The result of the test shows that there is a positive and significant relationship between method of dakwah and religious orientation. However, there is no significant differences between method of dakwah and religious orientation based on gender and marital status.

PENGENALAN

Istilah ‘dakwah’ merupakan satu istilah yang amat dikenali dalam kalangan umat Islam. Masyarakat Islam mengenali dakwah sebagai suatu bentuk mekanisme yang diguna pakai dalam penyampaian dan penyebaran ajaran Islam. Dakwah merupakan aktiviti umat Islam yang ditunjangi iman dan keikhlasan untuk mengamal dan menyebarkan kedamaian dan kerahmatan kepada umat manusia sejagat. Dakwah bukan hanya semata-mata terhad kepada pemahaman tradisional yang sempit yang hanya berkaitan dengan ceramah agama dan aktiviti pengajian yang selalunya diadakan di masjid atau surau, tetapi dakwah harus difahami dalam konteks yang lebih luas, merangkumi semua aspek penyebaran dan pemasyarakatan nilai ajaran Islam.

Perkataan dakwah adalah perkataan Arab yang berasal daripada kata dasar *da‘ā*, *yad‘ū*, masdarnya (nama terbitan) ialah *da‘wah* dan *du‘ā*. Manakala dakwah ialah kata nama yang bererti seruan, panggilan dan ajakan. Maksud dakwah di sini adalah seruan kepada seluruh manusia terhadap sesuatu perkara dan menggalakkan mereka untuk mendapatkan sesuatu hasil.¹

Muhammad al-Ghazālī berpendapat bahawa dakwah ialah satu perancangan yang lengkap dan mencakupi semua peringkatnya, mengandungi ilmu pengetahuan yang diperlukan manusia untuk menjelaskan tujuan dan matlamat hidup dan bagi menyingkap petunjuk jalan yang menjadi pedoman kepada mereka.²

Yūsuf al-Qarāḍāwī pula mendefinisikan dakwah sebagai suatu usaha membawa orang lain kepada agama Allah S.W.T mengikut petunjuknya, melaksanakan ketetapan Allah S.W.T di bumi ini, mengkhususkan taat setia hanya kepadaNya, melepaskan diri daripada segala kongkongan yang bukan daripada Allah S.W.T yang terpaksa dipatuhi, memberikan hak kepada orang yang ditetapkan haknya oleh Allah S.W.T, menyeru kepada kebaikan dan mencegah kemungkaran serta berjihad pada jalanNya.³

Sementara itu, istilah metode berasal daripada perkataan Inggeris ‘*method*’ yang bererti sistem, aturan atau kaedah.⁴ Penggunaan istilah metode dalam bahasa Melayu dan bahasa Inggeris sama ertinya. Beliau menambah bahawa terdapat beberapa perkataan dalam bahasa Arab yang

¹ Ḥusnīn, ‘Abd al-Na‘īm Muḥammad (1984), *al-Da‘wah Ilā Allāh ‘Alā Basīrah*, c. 1. Kaherah: Dār al-Kitāb al-Misrī.

² al-Ghazālī, Muḥammad (1981), *Ma‘a Allāh*. Beirut: Dār Ihyā al-Turāth al-‘Arabī.

³ al-Qarāḍāwī, Yūsuf (1983), *Thaqāfat al-Dā‘iyat*. Beirut: Muassasah al-Risālah.

⁴ *Kamus Dewan* (1985). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 781.

sangat hampir pengertiannya dengan istilah metode iaitu *uṣlūb*, *manhaj* dan *wasīlah*.⁵

Dalam bahasa Arab, *uṣlūb* bererti jalan atau cara manakala mengikut istilah biasa dalam dakwah, *uṣlūb* dakwah ialah penyampaian kandungan atau isi dakwah dengan ibarat dan bentuk yang tertentu.⁶ Pendek kata, *uṣlūb* dakwah bererti cara untuk melakukan dakwah. Manakala *manhaj* bererti jalan atau cara. Manakala itu, *wasīlah* bererti media atau saluran penyampaian kandungan dakwah serta juga merujuk kepada pengertian *uṣlūb* itu sendiri.

Selain perkataan metode, *uṣlūb*, *manhaj* dan *wasīlah*, terdapat perkataan lain yang selari dikaitkan dengan dakwah, iaitu istilah pendekatan atau dalam bahasa Inggeris ‘*approach*’. Ab. Aziz Mohd Zin menyimpulkan bahawa perkataan-perkataan metode, *uṣlūb*, *manhaj*, pendekatan, *approach*, cara dan kaedah mengandungi pengertian yang sama.⁷

Kajian–kajian yang berkaitan dengan aktiviti dakwah di Malaysia banyak disentuh oleh beberapa pengkaji berkaitan agama Islam dan perkembangannya. Secara khususnya Muhiddin Yusin di dalam bukunya ‘Islam di Sabah’ hanya memaparkan usaha-usaha dakwah yang dijalankan semasa era pentadbiran Tun Datu Mustafa Datu Harun di Negeri Sabah. Tulisan ini juga turut mengenengahkan peranan-peranan yang dimainkan *United Sabah Islamic Association* (USIA) dalam pelaksanaan dakwah terhadap penduduk tempatan.⁸

Satu kajian lagi yang berkaitan dengan aktiviti dakwah di Sarawak dan Sabah ialah penulisan yang disunting oleh Anwar Fakhri Omar, Ezad Azraai Jamsari dan Jaffary Awang dalam karya mereka yang berjudul ‘Islam di Sarawak dan Sabah’.⁹ Kajian ini memfokuskan tentang peranan dan sumbangan para ulama dan guru-guru agama dari semenanjung Malaysia terhadap peningkatan kefahaman ajaran agama dalam kalangan masyarakat setempat. Kajian ini juga melihat peranan institusi mufti untuk memartabatkan ketinggian Islam di kedua-dua negeri ini.¹⁰

⁵ Ab. Aziz Mohd Zin (2005), *Metodologi Dakwah*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, h. 1.

⁶ *Ibid.*

⁷ Ab. Aziz Mohd Zin (2005), *op.cit.*, h. 3.

⁸ Muhiddin Yusin (1993), *Islam di Sabah*. Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka.

⁹ Anwar Fakri Omar, Ezad Azraai Jamsani & Jaffary Awang (2003), *Islam Di Sarawak Dan Sabah*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

¹⁰ *Ibid.*

Peranan ilmu pengetahuan dalam kehidupan manusia dan kaitannya dengan aktiviti dakwah.¹¹ Perhubungan yang rapat antara aktiviti dakwah dan institusi pendidikan sebagai dua dimensi yang tidak dapat dipisahkan. Dakwah dan pendidikan disimpulkan sebagai suatu pembudayaan sistem ajaran Islam dan mempunyai pengertian yang cukup luas, mencakupi segala usaha kemanusiaan untuk meningkatkan kualiti hidup manusia yang selaras dengan kehendak syariat Islam.

Artikel yang berjudul 'Pengurusan Masjid Dalam Membentuk Masyarakat Bertakwa' oleh Abdul Ghafar Haji Don dan Berhanuddin Abdullah banyak menunjukkan peranan masjid dalam melahirkan masyarakat yang bertakwa dan mempunyai kefahaman agama.¹² Antara peranan masjid yang diketengahkan ialah isu-isu yang membabitkan pengurusan pentadbiran, pengurusan sumber manusia, pembangunan sumber manusia, pengurusan alam sekitar dan perkhidmatan, pengurusan kewangan, pengurusan teknologi maklumat, pengurusan keselamatan dan disiplin dan pengurusan khutbah. Kesemua peranan ini disimpulkan sebagai berkemampuan menjadikan institusi masjid sebagai wadah ke arah mewujudkan masyarakat yang bertakwa dan progresif.

Dalam satu kajian yang dilakukan oleh Kamarul Azmi, Mohd Ismail dan Siti Fauziyanti yang berkaitan dengan penggunaan pendekatan psikologi dalam kegiatan dakwah mendapati sebanyak 93.3% responden bersetuju bahawa kaedah yang baik dalam aktiviti dakwah adalah dengan memberikan penekanan terhadap penggunaan hadith-hadith motivasi beramal kepada responden.¹³ Perkara ini banyak digunakan oleh Imam al-Nawawī dalam pendidikan dan dakwah yang telah dilakukan oleh beliau. Satu fakta lain, didapati Imam al-Nawawī, lebih cenderung menggunakan motivasi berbanding penggunaan kecaman dan ancaman dengan nisbah 6 : 4. Hasil penyelidikan ini juga mendapati sebanyak 146 orang responden (81.6%) bersetuju bahawa metodologi dakwah yang berkesan seperti menggalakkan penggunaan motivasi berbanding kecaman dan ancaman dalam ucapan, dakwah dan ajakan ke arah kebaikan perlu diambil kira oleh seseorang pendakwah dalam menjalankan program dakwah.¹⁴

¹¹ Syamsul Bahri Andi Galigo (2006), *Anjakan Paradigma Dakwah dalam Menghadapi Pelampau Agama*. Bandar Baru Nilai: Kolej Universiti Islam Malaysia.

¹² Abdul Ghafar Hj. Don & Berhanuddin Abdullah (2003), *Pengurusan Masjid di dalam Membentuk Masyarakat Bertakwa*. Selangor: Jabatan Pengajian Dakwah dan Kepimpinan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

¹³ Kamarul Azmi, Mohd Ismail & Siti Fauziyanti (2005), *Pengaruh Pemikiran Al-Nawawi Dalam Metodologi Pendidikan Dan Pendakwaan Terhadap Guru-Guru Takmir di Negeri Johor*. Langkawi: Asiana Resort.

¹⁴ Kamarul Azmi Jasmi (2002), *Paradigma al-Imam al-Nawawi Dalam*

Selain itu, kajian ini juga menekankan kepentingan penggunaan motivasi dalam metodologi dakwah sebagaimana yang ditunjukkan dalam pemikiran Imam al-Nawawī, khususnya sikap beliau menyokong penggunaan hadith yang tidak terlalu daif boleh digunakan untuk tujuan tersebut. Pemikiran ini juga disokong oleh Ibn Hajar.¹⁵ Pemikiran Imam al-Nawawī yang membolehkan penggunaan hadith yang tidak terlalu daif untuk tujuan motivasi ini selari dengan persetujuan responden kajian iaitu sebanyak 80.4% responden menyatakan persetujuan mereka mengenai penggunaan hadith yang tidak terlalu daif sangat sesuai digunakan untuk tujuan motivasi beramal dan pembentukan akhlak yang baik.¹⁶

Di samping itu, satu kaedah dakwah yang baik pada pemikiran Imam al-Nawawī adalah dengan penggunaan suruhan berbentuk positif berbanding penggunaan suruhan yang berbentuk negatif dalam ucapan, dakwah dan ajakan ke arah kebaikan dengan nisbah 7:3.¹⁷ Didapati sebanyak 130 responden (72.7%) bersetuju dengan penggunaan suruhan berbentuk positif berbanding suruhan berbentuk negatif dalam ucapan, dakwah dan ajakan ke arah kebaikan. Suruhan berbentuk positif bermaksud pendakwah mengarah dan menunjukkan tindakan yang perlu dilakukan seperti arahan: “Buatlah begini-begini”. Manakala suruhan berbentuk negatif pula bermaksud pendakwah mengarahkan audiennya meninggalkan perkara yang dilarang dalam agama. Sebagai contoh arahan suruhan berbentuk negatif, “Janganlah buat begini-begini”.

Justeru, kajian ini memberi fokus kepada metode dan pendekatan dakwah yang diamalkan oleh para pendakwah di W.P. Labuan yang dipersepsikan oleh golongan belia yang berumur antara 15 hingga 40 tahun. Selain itu, kajian ini juga dilakukan untuk menentukan hubungan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan.

OBJEKTIF KAJIAN

Objektif umum kajian ini ialah untuk mengkaji hubungan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan dalam kalangan belia di W.P. Labuan.

Objektif khusus kajian ini untuk:

Pembangunan Insan: Satu Kajian Teks Terhadap Kitab Riyad al-Solihin. Kuala Lumpur, Universiti Malaya.

¹⁵ Nūr al-Dīn ‘Aṭar (1997), *Manhaj al-Naqd fī ‘Ulūm al-Ḥadīth*. Beirut: Dār al-Fikr al-Ma‘āṣir.

¹⁶ Kamarul Azmi, Mohd Ismail & Siti Fauziyanti (2005), *op.cit.*

¹⁷ Kamarul Azmi Jasmi (2002), *op.cit.*

- i. Memerihalkan profil latar belakang belia, metode dakwah dan orientasi keagamaan
- ii. Menentukan hubungan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan
- iii. Mengenal pasti perbezaan metode dakwah dan orientasi keagamaan berdasarkan jantina dan status perkahwinan.

METOD KAJIAN

Rekabentuk Kajian

Kajian ini merupakan satu kajian tinjauan dengan menggunakan soal selidik bertujuan untuk mengkaji hubungan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan dalam kalangan belia di W.P. Labuan. Selain itu, kajian ini juga dilakukan bagi mengenal pasti perbezaan metode dakwah berdasarkan jantina dan status perkahwinan.

Subjek Kajian

Seramai 268 orang yang berumur antara 15 tahun hingga 40 tahun telah mengambil bahagian dalam kajian ini. Daripada jumlah ini, seramai 130 orang (48.5%) responden adalah lelaki manakala seramai 138 orang (51.5%) adalah perempuan. Responden terdiri daripada pelbagai etnik seperti Melayu, Brunei, Kedayan, Melayu-Brunei, dan Melayu Kedayan. Kaedah persampelan yang digunakan dalam kajian ini adalah persampelan bertujuan (*purposive sampling*).

Alat Kajian

Dalam kajian ini, instrumen kajian yang digunakan ialah satu set soal selidik yang terbahagi kepada tiga bahagian iaitu:

Bahagian pertama adalah berkaitan dengan latar belakang responden. Berdasarkan soal selidik ini, penyelidik cuba mendapatkan maklumat tentang latar belakang seperti umur, jantina, status perkahwinan, etnik, taraf pendidikan, dan jenis pekerjaan.

Bahagian kedua merangkumi item-item untuk mengukur metode dan pendekatan dakwah. Terdapat lapan item bagi mengukur metode dan pendekatan dakwah berdasarkan lapan aspek utama pengaruh pemikiran al-Imām al-Nawawī dalam metodologi pendidikan dan pendakwaan antaranya ialah ‘menggunakan Hadith-hadith motivasi sangat ditekankan dalam pembangunan kerohanian insan’ dan ‘menggalakkan penggunaan

motivasi (dorongan) berbanding kecaman dalam ucapan, dakwah dan ajakan ke arah kebaikan'.¹⁸ Dari segi pemarkahan, responden dikehendaki memilih satu respon daripada skala pemeringkatan empat mata iaitu daripada sangat tidak setuju (1) kepada sangat setuju (4). Jumlah skor tinggi yang diperoleh responden menunjukkan keberkesanan metode dan pendekatan dakwah yang tinggi dan sebaliknya jumlah skor rendah yang diperoleh responden menunjukkan keberkesanan metode dan pendekatan dakwah yang rendah.

Bahagian ketiga merangkumi 14 item bagi mengukur orientasi agama (*Religious Orientation Scale, ROS*), antaranya ialah 'saya cuba sedaya upaya untuk hidup mengikut kepercayaan agama saya' dan 'saya menjalani kehidupan berdasarkan agama saya'. Dari segi pemarkahan, responden dikehendaki memilih respon 'ya' atau 'tidak'. Responden yang memperoleh skor yang tinggi bagi skala ini menunjukkan orientasi agama yang tinggi dan juga sebaliknya.

Dalam kajian ini, penyelidik telah menjalankan analisis kebolehpercayaan instrumen metode dakwah dan orientasi keagamaan. Secara umumnya, kebolehpercayaan alat kajian merujuk kepada ketepatan dan kejitian ujian dalam membuat ukuran. Sesuatu ujian itu dikatakan mempunyai kebolehpercayaan jika ujian itu mendapat semula keputusan yang sama pada masa yang berlainan. Tujuan kebolehpercayaan diukur adalah untuk mengenal pasti sejauhmana perubahan skor ujian itu dipengaruhi oleh ralat pengukuran dan skor sebenar.

Jadual 1: Nilai Alfa Cronbach Bagi Item-item Metode Dakwah dan Skala Orientasi Keagamaan

Instrumen kajian	Bilangan Item	Alfa Cronbach
1. Metode Dakwah	8	0.870
2. Orientasi Keagamaan	14	0.969

Jadual 1 menunjukkan hasil dapatan nilai kebolehpercayaan melalui kajian sebenar yang telah dijalankan dengan menggunakan kaedah alfa *Cronbach*. Penilaian kebolehpercayaan alat kajian yang digunakan dalam kajian ini mendapati kedua-dua aspek mencatat nilai alfa *Cronbach* yang tinggi iaitu masing-masing memperoleh nilai alfa *Cronbach* 0.870 dan 0.969. Ini bermakna item-item bagi instrumen metode dakwah dan orientasi keagamaan dalam kajian ini boleh dipercayai dan sesuai digunakan.

¹⁸ Kamarul Azmi, Mohd Ismail & Siti Fauziyanti (2005), *op.cit.*,

Analisis Data

Data dianalisis dengan menggunakan perisian *Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)*. Analisis statistik deskriptif digunakan untuk melihat min, peratusan, frekuensi dan juga sisihan piawai bagi memerihalkan profil latar belakang subjek. Manakala, analisis statistik inferensi iaitu ujian korelasi *Pearson* digunakan untuk menentukan hubungan antara metode dakwah dan orientasi keagamaan. Manakala ujian t digunakan untuk mengenal pasti perbezaan metode dakwah dan orientasi keagamaan berdasarkan jantina dan status perkahwinan.

HASIL KAJIAN

Hasil Analisis Deskriptif Latar Belakang Subjek

Seramai 268 orang belia telah menjadi responden dalam kajian ini. Daripada jumlah ini, seramai 130 orang (48.5%) adalah lelaki manakala 138 orang (51.5%) perempuan. Responden terdiri daripada etnik Melayu (36.6%), Melayu-Brunei (25.0%), Kedayan (11.9%), Brunei (9.7%), Melayu-Kedayan (6.0%), Bajau (3.0%), Sungai (0.7%), Cina (0.7%) dan etnik Kadazan, Dusun, Bisaya, Iranun, Jawa, Lundayeh, dan Murut masing-masing 0.4 peratus.

Dari aspek status perkahwinan, didapati lebih separuh responden adalah bujang iaitu seramai 168 orang (62.7%) dan seramai 100 orang (37.3%) subjek telah berkahwin. Hasil kajian menunjukkan bahawa separuh responden iaitu seramai 136 (50.7%) memiliki taraf pendidikan di peringkat sekolah menengah atas, seramai 70 orang (26.1%) sekolah menengah rendah, 23 orang (8.6%) peringkat diploma, 19 orang (7.1%) sekolah rendah, 16 orang (6.0%) memiliki ijazah sarjana muda dan hanya seorang sahaja (0.4%) yang memiliki ijazah sarjana.

Bagi memerihalkan pendidikan agama di sekolah agama, seramai 144 orang (53.7%) responden menyatakan bahawa mereka pernah belajar agama di sekolah agama / pondok sementara seramai 121 responden (45.1%) menyatakan mereka tidak pernah belajar agama di sekolah / pondok. Selain itu, hasil kajian mendapati seramai 194 orang (72.4%) responden pernah mengikuti ceramah agama sementara seramai 69 orang (25.7%) pula menyatakan mereka tidak pernah mengikuti ceramah agama.

Hasil Analisis Deskriptif Metode Dakwah

Analisis pada Jadual 2 berikut memaparkan persetujuan responden terhadap metode dan pendekatan dakwah yang digunakan oleh pendakwah.

Jadual 2: Analisis Deskriptif Bagi Metode dan Pendekatan Dakwah

Bil	Item	STS	TS	S	SS	Min
1.	Menggunakan bahasa yang mudah dan jelas adalah faktor yang penting kepada kejayaan pengajaran dan pendakwahan	9 (3.6%)	9 (3.6%)	100 (39.5%)	133 (52.6%)	3.47
2.	Hubungan dengan Tuhan perlu diutamakan dan menjadi asas kepada lain-lain pembangunan kerohanian dan kebendaan (material)	9 (3.6%)	8 (3.2%)	104 (41.3%)	129 (51.2%)	3.46
3.	Isi yang lengkap dan kaedah penyampaian yang baik merupakan faktor utama kepada kejayaan pendakwahan	12 (4.8%)	5 (2.0%)	103 (40.9%)	130 (51.6%)	3.45
4.	Menggunakan hadith-hadith motivasi sangat ditekankan dalam pembangunan kerohanian insan	8 (3.2%)	20 (8.0%)	140 (55.8%)	81 (32.3%)	3.23
5.	Menggalakkan penggunaan suruhan berbentuk positif berbanding suruhan berbentuk negatif dalam ucapan, dakwah dan lain-lain	12 (4.8%)	27 (10.9%)	111 (44.8%)	96 (38.7%)	3.23
6.	Menggalakkan penggunaan motivasi berbanding kecaman dalam ucapan, dakwah dan lain-lain	11 (4.4%)	35 (13.9%)	127 (50.6%)	72 (28.7%)	3.20
7.	Penggunaan hadith yang tidak terlalu lemah dibenarkan untuk tujuan motivasi beramal dan pembentukan akhlak yang baik	24 (9.6%)	60 (24.0%)	134 (53.6%)	27 (10.8%)	2.80

8.	Penggunaan al-Quran dan Hadith Sahih sudah memadai sebagai pegangan kerohanian tanpa memerlukan penggunaan akal dan ulasan yang panjang	26 (10.4%)	91 (36.3%)	92 (34.3%)	40 (15.9%)	2.64
----	---	---------------	---------------	---------------	---------------	------

Singkatan:

- 1) STS = Sangat Tidak Setuju
- 2) TS = Tidak Setuju
- 3) S = Setuju
- 4) SS = Sangat Setuju

Jadual 2 di atas memperlihatkan kekerapan persetujuan responden terhadap metode dan pendekatan dakwah yang diamalkan oleh pendakwah. Daripada lapan item yang digunakan untuk mengukur metode dalam berdakwah, majoriti responden iaitu sebanyak 233 orang (92.1%) daripada keseluruhan responden menyatakan bahawa ‘Menggunakan bahasa yang mudah dan jelas adalah faktor yang penting kepada kejayaan pengajaran dan pendakwahan’. Min yang ditunjukkan pada item ini ialah 3.47.

Ini diikuti dengan pandangan responden iaitu ‘Hubungan dengan Tuhan perlu diutamakan dan menjadi asas kepada lain-lain pembangunan kerohanian dan kebendaan (material)’ seperti mana yang dilaporkan oleh 233 responden. Min yang ditunjukkan pada item ini ialah 3.46. Sementara itu, didapati juga sebanyak 233 daripada keseluruhan responden ini menyatakan bahawa ‘Isi yang lengkap dan kaedah penyampaian yang baik merupakan faktor utama kepada kejayaan pendakwahan’. Min yang ditunjukkan pada item ini ialah 3.45.

Manakala hasil analisis menunjukkan sebanyak 117 (46.7%) responden tidak bersetuju dengan item yang menyatakan ‘Penggunaan al-Quran dan Hadith Sahih sudah memadai sebagai pegangan kerohanian tanpa memerlukan penggunaan akal dan ulasan yang panjang’. Ini diikuti dengan pandangan responden, iaitu ‘Penggunaan Hadith yang tidak terlalu lemah dibenarkan untuk tujuan motivasi beramal dan pembentukan akhlak yang baik’ seperti mana yang dilaporkan oleh sebanyak 84 (33.6%) responden. Min yang dicatat pada kedua-dua item ini masing-masing 2.64 dan 2.80.

Jadual 3: Analisis Deskriptif Bagi Pandangan Responden Metode yang Diamalkan oleh Pendakwah

Bil	Item	Ya	Tidak
1.	Adakah anda berpuas hati dengan metode yang diamalkan oleh pendakwah dalam meningkatkan kefahaman dan penghayatan Islam dalam kalangan masyarakat Muslim di W.P. Labuan	163 (71.2%)	60 (26.2%)

Jadual 3 pula menunjukkan kekerapan bagi pandangan responden kaedah yang diamalkan oleh pendakwah pada masa kini. Dapatan menunjukkan lebih separuh responden iaitu sebanyak 163 orang (71.2%) berpuas hati dengan kaedah yang diamalkan oleh pendakwah untuk meningkatkan kefahaman dan penghayatan Islam dalam kalangan masyarakat Muslim di W.P. Labuan. Manakala itu, sebanyak 60 (26.2%) responden pula tidak berpuas hati dengan kaedah dakwah yang diamalkan oleh pendakwah.

Hasil Analisis Deskriptif Orientasi Keagamaan

Analisis pada Jadual 4 berikut memaparkan orientasi keagamaan responden yang terlibat dalam kajian ini.

Jadual 4: Analisis Deskriptif Bagi Orientasi Keagamaan

Bil	Item	Ya	Tidak
1.	Saya biasanya berdoa untuk meminta bantuan dan perlindungan.	249 (92.9%)	10 (3.7%)
2.	Saya cuba sedaya upaya untuk hidup mengikut kepercayaan agama saya.	247 (92.2%)	12 (4.5%)
3.	Doa ialah untuk ketenangan dan kegembiraan.	248 (92.5%)	14 (5.2%)
4.	Saya sering terasa Tuhan ada dekat dengan saya.	241 (89.9%)	21 (7.8%)
5.	Penting bagi saya meluangkan masa untuk berfikir dan berdoa secara sendirian.	238 (88.8%)	21 (7.8%)
6.	Saya menjalani kehidupan berdasarkan agama saya.	235 (87.7%)	24 (9.0%)
7.	Perkara yang paling banyak ditawarkan oleh agama ialah ketenangan di masa kesusahan dan kesedihan.	233 (86.9%)	27 (10.3%)

8.	Walaupun saya kuat beragama, ia tidak menjejaskan urusan harian saya.	230 (85.8%)	30 (11.2%)
9.	Saya suka membaca buku agama	227 (84.7%)	32 (11.9%)
10.	Walaupun saya percaya dengan agama saya, ada banyak lagi perkara yang lebih penting dalam hidup.	141 (52.6%)	118 (44.0%)
11.	Apa yang saya percaya tidak penting asalkan saya berkelakuan baik.	120 (44.8%)	134 (50.0%)
12.	Saya pergi ke surau/ masjid kerana ia membantu saya mencari kawan.	88 (32.8%)	167 (62.3%)
13.	Saya pergi ke surau/ masjid kerana saya suka berdampingan dengan orang yang saya kenal di sana.	70 (26.1%)	187 (69.8%)
14.	Biasanya saya pergi ke surau/ masjid untuk meluangkan masa dengan kawan.	67 (25.0%)	189 (70.5%)

Berdasarkan Jadual 4, didapati hampir kesemua responden iaitu sebanyak 249 (92.9%) orang selalu berdoa untuk meminta bantuan dan perlindungan daripada Allah S.W.T. Ini diikuti dengan kenyataan responden, iaitu mereka cuba sedaya upaya untuk hidup mengikut kepercayaan agama Islam, seperti yang telah diutarakan oleh sebanyak 247 (92.2%) responden. Selain itu, majoriti responden (92.5%) berpandangan bahawa doa yang dimohon oleh mereka adalah untuk mendapatkan ketenangan dan kegembiraan.

Manakala kesedaran dari aspek pengamalan agama secara ikhlas dapat ditunjukkan oleh item "*Biasanya saya pergi ke surau/ masjid untuk meluangkan masa dengan kawan*". Jelas hasil kajian mendapati lebih separuh iaitu sebanyak 189 (70.5%) responden tidak bersetuju dengan kenyataan tersebut. Bagi mereka, tujuan pergi ke surau / masjid bukan semata-mata untuk meluangkan masa dengan kawan sahaja sebaliknya perkara yang penting ialah melakukan ibadat yang dituntut dalam ajaran Islam.

HASIL ANALISIS SECARA INFERENSI

Hubungan Antara Metode Dakwah dan Orientasi Keagamaan

Berdasarkan Jadual 5, pembolehubah metode dakwah mempunyai hubungan positif yang sederhana rendah dan signifikan dengan pembolehubah

orientasi keagamaan ($r = 0.67, k < 0.01$). Dapatan ini membuktikan bahawa semakin berkesan metode dakwah yang dipraktikkan oleh pendakwah, maka semakin tinggi tahap orientasi keagamaan responden kajian dan begitu juga sebaliknya.

Jadual 5: Hubungan antara Metode Dakwah dan Orientasi Keagamaan

Pembolehubah	Orientasi Keagamaan
Metode Dakwah	0.67**

Nota: ** $k < 0.01$, bagi ujian dua hujung

Perbezaan Metode Dakwah Berdasarkan Jantina dan Status Perkahwinan

Jadual 6: Perbezaan Metode Dakwah dan Orientasi Keagamaan Mengikut Jantina

Pembolehubah Terikat	Pembolehubah Bebas	N	Min	1.1	SP	<i>t</i>
Metode Dakwah	Lelaki	124	25.74	6.02	1.22	
	Perempuan	129	24.82	5.87		
Orientasi Keagamaan	Lelaki	127	19.40	9.76	0.29	
	Perempuan	138	19.06	9.56		

Jadual 6 menunjukkan perbezaan pandangan responden terhadap metode dakwah dan orientasi keagamaan mengikut jantina. Hasil kajian menunjukkan terdapat perbezaan metode dakwah yang signifikan yang dipersepsikan oleh responden lelaki dan perempuan, $t_{(251)} = 1.22, k > .05$. Kajian turut mendapati tidak wujud perbezaan orientasi keagamaan yang signifikan antara responden lelaki dan perempuan, $t_{(263)} = 0.29, k > .05$.

Jadual 7: Perbezaan Metode Dakwah dan Orientasi Keagamaan Mengikut Status Perkahwinan

Pembolehubah Terikat	Pembolehubah Bebas	N	Min	1.1	SP	<i>t</i>
Metode Dakwah	Kahwin	78	25.24	3.17	0.01	
	Bujang	163	25.24	6.98		
Orientasi Keagamaan	Kahwin	86	18.14	2.39	-1.36	
	Bujang	167	19.90	11.94		

Jadual 7 pula menunjukkan perbezaan pandangan responden terhadap metode dakwah dan orientasi keagamaan mengikut status perkahwinan.

Hasil kajian mendapati tidak terdapat perbezaan metode dakwah yang signifikan yang dipersepsikan oleh responden yang telah berkahwin dan bujang, $t_{(239)} = 0.01$, $k > .05$. Ini kerana min responden berkahwin dan bujang adalah sama (Min = 25.24). Begitu juga hasil kajian mendapati tidak terdapat perbezaan orientasi keagamaan yang signifikan antara responden berkahwin dan bujang, $t_{(251)} = -1.36$, $k > .05$.

PENUTUP

Dakwah merupakan sunnah Rasulullah s.a.w. yang paling nyata dan menjadi penyebab utama baginda diutus untuk memandu manusia menemukan realiti kehidupan sebenar melalui wahyu yang diturunkan oleh Allah S.W.T. Teknik, metode dan pendekatan dakwah adalah berasaskan konsep hikmah, teladan yang baik dan *mujadalah* dengan cara terbaik juga adalah antara kaedah yang sesuai bagi fitrah manusia pada sepanjang masa dan tempat. Metode dan pendekatan yang telah diutarakan dalam bahagian ini juga berpandukan enam asas utama dalam metodologi dakwah menurut Ab. Aziz Mohd Zin dan lapan aspek utama bagi pengaruh pemikiran Imam al-Nawawī dalam metodologi pendidikan dan pendakwaan.

Daripada hasil analisis kajian mendapati bahawa antara metode dan pendekatan dakwah yang perlu diutamakan ialah 'penggunaan bahasa yang mudah dan jelas' serta 'isi yang lengkap dan kaedah penyampaian yang baik' diikuti oleh 'hubungan dengan Allah S.W.T perlu diutamakan dan menjadi asas kepada lain-lain pembangunan kerohanian dan kebendaan' adalah antara metode dan pendekatan utama bagi kejayaan seseorang pendakwah dalam menyampaikan dakwah kepada masyarakat. Selain itu, dapatan menunjukkan bahawa lebih separuh responden berpuas hati dengan metode dan pendekatan dakwah yang diamalkan oleh pendakwah dalam meningkatkan kefahaman dan penghayatan Islam dalam kalangan masyarakat Muslim di W.P. Labuan.

Namun, beberapa cadangan telah dikemukakan oleh responden berkaitan metode dan pendekatan lain yang lebih berkesan dalam meningkatkan kefahaman dan penghayatan Islam dalam kalangan masyarakat di W.P. Labuan antaranya ialah pendakwah perlu ikhlas ketika menyampaikan dakwah, pendakwah perlu melibatkan semua lapisan masyarakat dalam aktiviti dakwah yang dilakukan, golongan pendakwah juga perlu menggunakan dan mengaplikasikan teknologi moden untuk menjalankan kerja-kerja dakwah dan penyebaran agama Islam, membentuk hubungan yang rapat dengan masyarakat dan pendakwah juga perlu ada nilai yang positif dan personaliti yang baik serta menunjukkan contoh teladan yang baik kepada masyarakat.

Jika diteliti dari aspek orientasi keagamaan pula, majoriti responden menyatakan bahawa mereka biasanya berdoa untuk meminta bantuan dan perlindungan daripada Allah S.W.T terhadap sesuatu perkara yang berlaku kepada mereka dan juga mereka akan sedaya upaya untuk menjalani kehidupan mengikut kepercayaan yang berlandaskan ajaran agama Islam.

Bagi analisis inferensi yang melibatkan statistik korelasi *Pearson* pula, dapatan kajian menunjukkan terdapat hubungan positif yang signifikan antara metode dan pendekatan dakwah dengan orientasi keagamaan dalam kalangan responden kajian. Ini bermaksud, semakin berkesan metode dan pendekatan dakwah yang diamalkan oleh pendakwah, maka semakin tinggi orientasi keagamaan (penghayatan dan amalan agama) responden. Selain itu, hasil kajian mendapati tidak terdapat perbezaan bagi aspek metode dakwah dan orientasi keagamaan responden berdasarkan jantina dan status perkahwinan.

